

Захист дітей та молоді від негативних інформаційних впливів є одним із державних напрямів української державної політики в галузі освіти.

Список бібліографічних посилань

1. Литовченко І. В., Максименко С. Д. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі : посібник для батьків. К. : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост-Прим»», 2010. 46 с.

2. Кочарян А. Б., Гущина Н. І. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі : навчально-методичний посібник для загальноосвітніх навчальних закладів. К., 2011. 100 с.

3. Плешаков В. А. Киберсоциализация человека в информационном пространстве URL: http://info-alt.ru/go/index.php?option=com_content&view=article&id=85:2009-08-05-15-13-38&catid=4:2009-07-15-17-32-29&Itemid=5 (дата звернення: 30.10.2018).

4. Murray S. Safeguarding children and young people in the online environment: Safeguarding implications in respect of sexting and associated online behaviour. *J Nurs Res Pract.* 2018. № 2 (2): P. 26-29. URL: <https://www.pulsus.com/scholarly-articles/safeguarding-children-and-young-people-in-the-online-environmentsafeguarding-implications-in-respect-of-sexting-and-asso.pdf> (дата звернення: 30.10.2018).

Одержано 01.11.2018

УДК 343.97

Андрій Анатолійович ВАСИЛЬЄВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри кримінального права і кримінології

факультету № 1 (слідства)

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9480-7814>;

Марина Олександрівна КРАВЦОВА,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри кримінального права і кримінології

факультету № 1 (слідства)

Харківського національного університету внутрішніх справ

КІБЕРБУЛІНГ ЯК ФОРМА КРИМІНАЛЬНОЇ АГРЕСІЇ: НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ

Стрімке проникнення віртуального простору у реальне життя, майже кожної людини, не тільки полегшило можливості комунікації та отримання практично необмеженого обсягу інформації, а й дало змогу виплеснути на суспільство і, особливо, дітей, психіка яких знаходиться на стадії формування, сонму негативних проявів та всю жорстокість, на яку спроможні окремі представники людського виду. Безумовно, окремі провайдери, власники сайтів та постачальники інформаційного контенту намагаються обмежити розповсюдження матеріалів, які

містять елементи насильства, жорстокості, матеріали порнографічного змісту тощо (наприклад, відеохостінг YouTube прямо забороняє розміщення відео зі сценами відвертої насильства і жорстокості, а у випадку їх наявності блокує такий контент), однак не всі постачальники дотримуються цих правил.

Такий стан речей сприяє поширенню актів агресивної поведінки як серед неповнолітніх (малолітніх), у зв'язку з відсутністю чітко сформованої здатності до критичного аналізу інформації, так і серед осіб, що страждають на психічні розлади. Додаткової уваги заслуговує ще й той факт, що у мережі Інтернет більшість дій вчиняється анонімно. Доступ до відеохостингів, соціальних мереж надається при авторизації за допомогою електронної скриньки чи номеру стільникового телефону, які не перевіряються на предмет відповідності користувача певним, у тому числі віковим, критеріям.

Останнім часом, поширення набуває кібербулінг. Цей термін походить від англ. bull – бик, бугай (у переносному значенні – велика, сильна чи агресивна особа), та позначає процес прискіпування, провокації, тероризування, цькування, що вчиняється в кіберпросторі (віртуальному опосередкованому комп'ютером середовищі). Як зазначає І. Лубенець, особливістю цього виду насильства є те, що воно може відбуватися як виключно у віртуальному світі, так і включати в себе ще й насильницькі дії фізичного характеру (наприклад, зйомки бійок, знущань, цькувань тощо з подальшим розміщенням таких фото, відео в мережі Інтернет) [3, с. 178].

Майже кожного тижня у мережі Інтернет з'являються повідомлення про цькування або знущання над підлітками, наприклад, у жовтні цього року, батьківський комітет одного з класів загальноосвітніх шкіл м. Харкова вирішив влаштувати свято дітям перед канікулами. Його представники принесли в школу торт. Під час свята батьки в присутності класного керівника обділили одну з учениць, аргументуючи цей вчинок тим, що її батьки не «скинулися» грошима на солодкий стіл. Під час солодкого застілля школярка змушена була спостерігати, як її однокласники ласують солодоші. Ні представники батьківського комітету, ні інші школярі з нею не поділилися, а класний керівник мовчки різала торт [4]. У подальшому цей конфлікт перейшов на сторінки у мережі Інтернет, де цькували, перш за все, ні в чому не винну дитину її ж однолітки. Наприкінці липня цього року, мережу Інтернет сколихнув інший випадок – в Одесі, в районі жилмасиву Черемушки біля закинутого дитсадка та школи № 69 група підлітків жорстоко побила однолітку [2]. Дівчата лупцювали дівчину руками та ногами, повалили її на землю, тягали за волосся. Побиття супроводжувалося криками «як воно – бути хвойдою?» та «з хвойдами так і треба».

З кримінально-правової точки зору, такі цькування, знущання, приниження людської гідності тощо (за наявності інших необхідних ознак) можуть бути кваліфіковані як побої та мордування (ст. 126 КК

України), заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості (статті 121, 122, 125 КК України тощо), за наявності спеціальної мети – катування (ст. 127 КК України), навіть доведення до самогубства (ст. 120 КК України) тощо. І тільки в одному випадку розміщення цих матеріалів у мережі Інтернет може бути кваліфіковано як злочин – коли має місце пропаганда культу насильства і жорстокості – ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300 КК України) (зокрема, у 2016 р. було обліковано 62 випадки вчинення таких злочинів, у 2017 р. – 40). Безумовно, заходи кримінально-правового впливу, являючи собою найбільш сувору реакцію суспільства на вчинене, не можуть і не повинні охоплювати відповідальністю всі випадки посягань на суспільні відносини, разом з цим, як правильно зазначає І. О. Бандурка, «охорона прав та свобод дитини має бути найвищим пріоритетом кожної держави» [1, с. 36]. До цього ж, зважаючи на вік осіб, які приймають участь у булінгу (малолітні та неповнолітні) підстава кримінальної відповідальності відсутня у більшості його випадків.

Безумовно, питання захисту дитинства було частково вирішено в результаті прийняття Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII, однак якщо «домашнє насильство», відтак, стало предметом пильної уваги з боку правоохоронних органів, щодо інших форм агресивної поведінки неповнолітніх чи малолітніх ситуація залишилася без змін. Відтак, лише спільними зусиллями (поєднання діяльності перш за все суспільства та правоохоронних органів) можна подолати ці прояви агресії.

Висновок. Щодо напрямів протидії цьому явищу, доцільно виділити окремі заходи, що здійснюються на етапі ранньої профілактики формування у школах позитивної громадянської культури, що ґрунтується на повазі та толерантності, введення взаємної відповідальності за замовчування фактів булінгу, виявлення неповнолітніх, схильних до агресивної поведінки, проведення тренінгів для вчителів та семінарів для батьків, із залучення психологів, для роз'яснення причин та умов застосування насильства до однолітків, неприпустимості замовчування вікових проблем та можливостей психологічної корекції вказаних агресивних проявів.

Діяльність правоохоронних органів не повинна зводитися до формального підходу: фіксації випадків булінгу та надання юридичної оцінки вчиненого. На наш погляд, досить цікавим та прогресивним є досвід моніторингу мережі Інтернет на предмет виявлення проявів агресії та насильства такого роду (наприклад, курсанти ХНУВС представили власний проект «Стоп кібербулінг», який був визнаний одним із кращих та отримав грошовий грант на реалізацію у сумі 60 000 гривень) та своєчасного реагування на виявлені факти агресивної

поведінки, проведення роз'яснювальної роботи у двох напрямках: тлумачення чинного законодавства з приводу можливих наслідків для винного (винних) в частині відповідальності, а також для потерпілого (потерпілих) – розлади психіки, аж до можливого самогубства дитини.

Фінальним, найбільшим за обсягом, напрямом запобігання на державному рівні – вбачається створення єдиного, консолідованого документу – концепції протидії або навіть законодавчого акту, яким було б узагальнено заходи та механізми взаємодії у напрямі протидії як кібербулінгу, так і булінгу в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка І. О. Захист дитинства в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади : монографія. Х., 2017. 432 с.

2. Дівочі розбірки: в Одесі група дівчат-підлітків жорстоко побила ровесницю та зняла все на відео // УНІАН: інформаційне агенство. 04 серпня 2018 12:53. URL: <https://www.unian.ua/incidents/10213073-divochi-rozbirki-v-odesi-grupa-divchat-pidlitkiv-zhorstoko-pobila-rovesnicyu-ta-znyala-vse-na-video.html> (дата звернення: 28.10.2018).

3. Лубенець І. Кібернасильство (кібербулінг) серед учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Jurnalul juridic national: teorie și practică. Национальный юридический журнал: теория и практика*. 2016. № 3 (19). С. 178–182.

4. «Солодкий» конфлікт в школі Харкова: батьки обділеної тортом учениці хочуть справедливості. URL: <https://ukr.segodayna.ua/ukraine/sladkiy-konflikt-v-shkole-harkova-roditeli-uchenicy-kotoruyu-obdelili-tortom-hotyat-spravedlivosti-1182186.html> (дата звернення: 28.10.2018).

Одержано 02.11.2018

УДК 351.741 В 68

Олексій Гнатович ВОЛОШИН,

старший викладач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз

Навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ;

Віталій Вячеславович ПОЛІЩУК,

курсант 403 навчальної групи

навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ

КІБЕРАТАКИ – СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

З огляду на те, що проблема кіберзлочинності на сучасному етапі розвитку України набуває глобального виміру та становить загрозу інформаційному суспільству отримала відображення у нормативно – правових актах національного та міжнародного рівнів. Кібератаки значно почастишали, тому було вирішено посилити механізми захисту державних комп'ютерних систем. 15 березня 2016 року Президент України видав Указ «Про введення в дію рішення Ради національної